

Mornarički časnici obitelji Zaccaria

RHEA IVANUŠ

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb, Republika Hrvatska

U radu se na temelju poklonjenog arhivskog i fotografskog gradiva, te istraživanja na neobjavljenim izvorima u Hrvatskom državnom arhivu Zagreb, Državnom arhivu u Splitu, Sveučilišnoj knjižnici u Puli i dostupne stručne literatura razjašnjava sudbina podmornica, brodovlja i povezanost mornaričke časničke obitelji Zaccaria s društveno-političkim prilikama od početka dvadesetog stoljeća do 1946. godine.

Uvod

Obitelj Zaccaria¹ poklonila je nedavno Hrvatskom povijesnom muzeju zanimljivu donaciju dokumenata, isprava, fotografija, fotografskih albuma, izrezaka iz novina koji govore o sudbini članova obitelji. Iz dokumentacije je moguće pratiti razvoj Austro-Ugarske mornarice, a posebno sudbinu podmornica i brodova, te nakon osnivanja zajedničke države 1918. godine i razvoj flotile Kraljevine Jugoslavije i mornarice Nezavisne države Hrvatske. Prati se vojna služba naših pomoraca na plovilima i njihova sudbina, a posebno tragična sudbina mornaričkih časnika članova obitelji Zaccaria, oca Huga i sinova Ernsta i Lea .

Sudbina mornaričkih časnika Huga, Ernsta i Lea

Hugo Zaccaria rodio se u Veneciji 16. travnja 1865. Sin je Gustava Zaccaria carskog i kraljevskog kapetana bojnog broda i Ane rođ. de Perini. Stupio u mornaricu 1. srpnja 1882. i živio neko vrijeme u Rijeci. Pomorski je časnik Kaiserlich und Königlich (K.u.K.) Kriegsmarine i promaknut je u kontraadmirala 31. prosinca 1913.², a umirovljen je 1. studenog 1917. Bio je zapovjednik pomorskog okruga (c)ibenik. Odlu-

¹ Donacija je poklonjena od nasljednice obitelji Zaccaria i uvedena u Knjigu ulaska pod brojem P.I. 2300

² Vidi *Rangliste der K.U.K. Kriegsmarine -Richtiggestellt bis 30. Juni 1914. Wien 1914.* str. 10 u popisu pomorskih oficira u nabranju kontraadmirala navodi se godina

kom Marinesektion br. 8405 od 27. veljače 1918. Marine Personal V. Bl. 13/1918. dodijeljen mu je u Austro-ugarskoj mornarici naslov i značaj počasnog viceadmirala u mirovini³. Kao umirovljenik živio je u Zagrebu u Livadićevoj ul. br. 33. Osobni podaci su dostupni iz krštenice sina Lea i domovnice koje je izdalo Gradsko poglavarstvo Zagreba u doba Banovine Hrvatske, kao i arhivskog gradiva u Hrvatskom državnom arhivu (dalje HAD) Zagreb⁴. Oženjen je od 22. kolovoza 1891. Antoniom Ebersberg i imao je dva sina, Ernsta i Lea. Umro je u Zagrebu 23. veljače 1941. Za života sakupljao je sve novine koje su donosile vijesti o nesreći sina Ernsta i sam je istraživao po pomorskim arhivima Beča, Venecije i Pule.

Stradanje podmornice "U 12" u Prvom svjetskom ratu i pogibija Ernsta Zaccarie

Stariji sin **Ernst Zaccaria** rođen je 1892., a završio je pomorsku Akademiju u Rijeci.⁵ Kao pomorski kadet stupio je 16. lipnja 1910. u carsku i kraljevsku mornaricu. Godine 1913. 1. svibnja promaknut je u čin poručnika fregate. Od 13. listopada 1913. služio je kao poručnik fregate na torpiljarki "72 F", (torpiljarka visokog mora /Hochsetorpedoboot/ klase "Kaiman", istisnine 200 tona, snage strojeva 3000 konjskih snaga (KS), naoružana s četiri topa), koja je stupila u službu 15. svibnja 1912.⁶

rođenja i od kada je u mornaričkoj službi u kojem činu. Navode se odlikovanja i medalje koje je primio a to je *Vojni križ za zasluge, brončana medalja za vojne zasluge na crvenoj vrpci, oznaka za vojnu službu za oficire nakon 25 god.službe, zlatna jubilarna spomen medalja za oružane snage, vojnički jubilarni križ, spomenica za mobilizaciju*. U Sveučilišnoj knjižnici u Puli u pregledanim izdanjima Zbirke -mornarička knjižnica (K.u.K. Marine-Bibliothek Pola) nalaze se i veći dio *Almanach für die k. und. k. Kriegsmarine Mit Genehmigung des k.u. k. Kriegsministeriums, Marienesektion* koja su izlazila u Puli, gdje u godini izdanja XXXV iz 1915. na str. 610. navodi se u popisu (V.K.S.) Kontreadmirale (V.F.S. 10.) i Hugo Zaccaria.

³ HDA, fond MINORS-obiteljske mirovine br. 16

⁴ HDA, fond MINORS-obiteljske mirovine br. 16, Predmet: Antonija Zaccaria, udova pok. Huga Zaccaria počasnog viceadmirala u miru traži preobredjenje obiteljske mirovine 10. listopada 1942. u Zagrebu

⁵ Rang -und Einteilungsliste der K.U.K. Kriegsmarine -Richtiggestellt bis 6. september 1907. Wien 1907. str 147.

⁶ Vidi Rang-und Einteilungsliste der K.U.K. Kriegsmarine -Richtiggestellt bis 25. Jänner 1914. Wien 1914. aus der K. K. Hof und Staatsdruckerei na str. 218.nalazi se popis Austro-ugarskih torpiljarki. Četiri godine prije početka Prvog svjetskog rata Austro-ugarska mornarica počela je planirati gradnju novih torpiljarki s turbinskim pogonom, a od 19. studenog 1913. umjesto imena dobile su brojeve od 50 do 73 i slovo prema mjestu gradnje. Oznaka F je za Fiume -brodogradilište Danubius & Co. u Rijeci. Analitičke podatke o K.u.K. mornarici i usporedbe u idnetifikaciji omogućio mi je dobrotom i znanjem dr. Zvonimir Freivolge iz Koburga.

Poslije torpiljarke prelazi na novu dužnost potkraj svibnja 1914.⁷ i dopijeva na podmornicu "U 12".

Prije rata Austro-ugarska mornarica posjeduje pokusne podmornice tipa "Lake" i "Germania", a 1907. je naručila i dvije podmornice tipa "Holland" ("U 5" i "U 6"), koje se grade prema američkoj licenci u brodogradilištu "Whitehead" (današnji "Torpedo" u Rijeka). U brodogradilištu je izgrađena i treća (djelomice poboljšana) podmornica istog tipa, nazvana S.S.3. i porinuta 14. ožujka 1911. Ponuđena je austrougarskoj mornarici, zatim portugalskoj i peruanskoj mornarici, ali zbog previsoke cijene nije bila otkupljena i početak Prvog svjetskog rata je zatiče u brodogradilištu u Rijeci.⁸ Zbog pomanjkanja dostatnog broja podmornica Austrijanci je konačno ipak kupuju za svoju mornaricu, a stupila je u sastav flote 21. kolovoza 1914. Najprije je nazvana "U7", zatim "U 12", a oznaka "12" trebala je zbuniti neprijatelje o broju austrougarskih podmornica. Tehnička svojstva austrougarskih podmornica tipa "Holland" bila su slijedeća: istisnina na površini 240 tona, u zaronjenom stanju 273 tone, duljina 32,09 m, širina 4,23 m, gaz 3,9 m. Pogon su činila dva benzinska motora ukupne snage 500 KS i dva elektromotora ukupne snage 230 KS, a naoružanje dvije torpedne cijevi kalibra 45 cm za ukupno četiri torpeda i jedan top kalibra 37 mm. Brzina na površini iznosila je 10,75 uzlova, a pod vodom 8,5 uzlova. Podmornica "U 12" imala je veći (dulji) zapovjedni toranj i dva periskopa, a u lipnju 1915, ugrađeni su i dodatni okviri za lansiranje torpeda kalibra 350 mm. Najveći nedostatak tih podmornica bili su benzinski motori i stalna opasnost od trovanja benzinskim parama i ispušnim plinovima.⁹

Početakom I. svjetskog rata 1914. godine Austro-ugarska mornarica trebala se boriti protiv francuskog i britanskog brodogradnja, koje je u neko-

⁷ Prema podacima u sakupljenom novinskom tisku i prema *Almanach für die k. und k. Kriegsmarine Mit Genehmigung des k.u. k. Kriegsministeriums, Marienesektion* zapovjedništvo podmornice "U 12" preuzeo je Egon Lerch 25. svibnja 1914. pa se pretpostavlja da je i prvi časnik tada došao na dužnost.

Prema Aichelburg, Wladimir; *Die Unterseeboote Österreich-Ungarns*, Band 2., str. 326 navodi da je 21. kolovoza 1914. stupio u službu kao zapovjednik "U12" Egon Lerch.

O samom zapovjedniku napisao je knjigu Richard Lerch "*U XII*" koja je izdana u Beču 1915. gdje spominje i prvog časnika Ernsta Zaccariu na str. 95. U prilogu navodi se i pisma sućuti obitelji poginulih od strane Rudolfa graf von Abensperg und Traun i drugih časnika austrijske mornarice i predstavnika Crvenog križa. Na str. 104. objavljeno je pismo kontraadmirala Huga Zaccarie gdje se zahvaljuje na izrazima sućuti za poginulim sinom.

⁸ Aichelburg, Wladimir; *Die Unterseeboote Österreich-Ungarns*, Band 1 und 2., str. 49-50, 326-332. Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz 1981.; Pawlik, Georg, Baumgartner, Lothar, *S.M. Unterseeboote*, H. Weisshaupt Verlag, Graz 1986.; Sieche, Erwin, *Die Unterseeboote der K.u.k. Marine*, Podzun-Pallas, Wölfersheim-Berstadt 1998.; Jadranska straža *Konec podmornice U 12*, Split 1940. Nr. 2

⁹ Freivogel, Zvonimir: *Podmornice tipa "Holland"* Hrvatski vojnik, broj 63, god. IV od 6. svibnja 1994. str. 102-103

liko navrata ulazilo na Jadran. Italija je tek 23. svibnja 1915. objavila rat Austro-Ugarskoj nakon tajnog sporazuma u Londonu 26. travnja kojim su se sile Antante (vlade Francuske, Engleske, Rusije i Italije) obvezale ustupiti talijanskom kraljevstvu pretežiti dio sjeverne Dalmacije do rta Ploče (između (c)ibenika i Splita), gradove Goricu, Trst, dio Kranjske, Istru i otoke Cres, Rab, te dio dalmatinskih otoka. Austro-ugarsko brodovlje je u zoru 24. svibnja 1915. napalo talijansku obalu. Uz bojne brodove SMS Viribus Unitis, Tegetthoff, Prinz Eugen, Radetzky, Zrinyi, Erzherzog Franz Ferdinand, Erzherzog Friedrich, Erzherzog Karl, Erzherzog Ferdinand Max, Habsburg, Arpad i Babenberg, oklopni krstaši SMS Sankt Georg, krstarica SMS Novara, razarač SMS Velebit, Reka, Csikos i Dinara i 30 torpiljarki gađalo je talijansku flotnu bazu Porto Corsini kod Ravene. Napadana je i Venecija, Ancona, Pescara pa i Palagruža koju su okupirali Talijani.¹⁰ Može se prema izvorima zaključiti da u toku cijelog Prvog svjetskog rata nije došlo do odlučujućih bitaka između austrougarskog brodovlja i pomorskih snaga Antante, te da su gubici carske i kraljevske mornarice iznosili jedan suvremeni brod (Szent István), jedan stari brod, dvije krstarice, četiri razarača, dvije torpiljarke i osam podmornica.¹¹

U sukobima s protivnikom istakla se podmornica "U 12" pod zapovjedništvom poručnika bojnog broda Egona Lercha. Prvi časnik na podmornici i pomoćnik zapovjednika bio je poručnik fregate Ernst Zaccaria. Podmornica je brojila ukupno 17 članova posade, osim dva časnika bilo je i 15 dočasnika. Četiri člana posade bila su iz Hrvatske i Slovenije. Uz Zaccariu, na podmornici su služili Manojlo-Mane Budisavljević rođen u (c)karama kraj Otočca, Ladislaus Deak iz Zagreba i Max Pustaverch iz Ljubljane.¹²

Egon Lerch postao je zapovjednik podmornice "U 12" 21. svibnja 1914.¹³, a prije te dužnosti služio je kao prvi časnik na podmornici "U 5". Jedan od njegovih uspjeha bilo je torpediranje francuskog bojnog broda "Jean Bart" (zastavnog broda francuske flote) 21. prosinca 1914. oko 20 nautičkih milja sjeverozapadno od otoka Sazan. Za taj podvig posada podmornice je i odlikovana. Zapovjednik Lerch primio je Leopoldov red, a Ernst Zaccaria red željezne krune III. stupnja s ratnom de-

¹⁰ Freivogel, Zvonimir: *Torpiljarke klase 74T, 82 F i 98 M*, Hrvatski vojnik, broj 69. god. IX ožujak 2001. str. 68-83; Hans Hugo Sokol *Österreich-Ungarns Seekrieg 1914.-1918.*, Amalthea -Verlag, Zürich /Leipzig/Wien 1933.

¹¹ Podaci preuzeti s izložbe "Zadnji vihor carske i kraljevske mornarice u Prvom svjetskom ratu" održane u Kobariškom muzeju 21.04.-30. 09. 2001. Izložba je imala i deplijan.

¹² Podaci preuzeti iz Kriegsarhiva pod brojem Zl. 3488/34 i dokumenta pisanog strojem, a na osnovi podataka koje je provjerio viceadmiral Hugo Zaccaria u mornaričkom zapovjedništvu u Puli. On piše ispravak navoda objavljenih u mornaričkom listu Mitteilungen des Marineverbandes, br. 6., Juni 1934, VIII. Jahrgang str. 1.

¹³ Prema austrijskim podatcima podmornica je stupila u službu 21. svibnja 1914.

koracijom i mačevima.¹⁴ Drugi dočasnici i mornari primili su zlatne i srebrne medalje za hrabrost.

Prema dokumentaciji vidljivo je da je podmornica krenula na svoje zadnji zadatak iz San Saba kraj Trsta 7. kolovoza 1915. Zaputila se prema Veneciji, gdje je morala čekati protivničko brodovlje u zasjedi. Zapovjednik "U 12" je ipak (suprotno primljenoj zapovijedi) tražio prigodu da se uvuče u venecijansku luku, a ta se ukazala **11. ili 12. kolovoza 1915.**¹⁵ Poručnik Lerch bio je svjestan mina postavljenih na ulazu u luku, te se nadao da će se provući krene li za talijanskom topovnjačom "Bron-dolo" koja je uplovljavala. Zapovjednik topovnjače primijetio je periskop neprijateljske podmornice i izveo je varku da namami podmornicu u minsko polje. Poručnik Lerch je pretpostavljao da se topovnjača kreće slobodnim prolazom, ali je ova zbog malog gaza (70 cm) slobodno prošla kroz minsko polje, a podmornica je u 15 sati naletjela na minu.¹⁶ Odjeknula je snažna eksplozija, koju su zabilježili talijanski ratni brodovi, a prema novinskom opisu i izvješću pomorskog arhiva uzdigao se i visoki vodeni stup. Na površini mora zamijećena je mrlja od benzina, što je utvrdio i ratni brod talijanske mornarice. Ekipa ronilaca poslana je na mjesto nesreće i pronašla je potopljenu podmornicu nagnutu na bok. Od eksplozije joj je bio raznesen pramac u dužini od osam do deset metara.¹⁷ Od 23. kolovoza 1915. podmornica je brisana s flotilne liste ratnih podmornica.

Ronioci su nastojali udarcima po trupu podmornice provjeriti ima li preživjelih, ali nije bilo odgovora. Zaključeno je, da nitko od posade nije preživio nesreću. Mjesecima se pokušavalo izvući podmornicu, ali bez uspjeha. Sedamnaest mjeseci je ležala pod morem i izvučena je 3. siječnja

¹⁴ Almanach für die k.u. k. Kriegsmarine 1915. Mit Gdes k.u.k. Kriegministeriums Marinesektion Redaktion der "Mitteilung aus dem Gebiete des Seewesens" XXV Jahrgang Pola, str. 620. (V.K.S. 287.) FregattenLeutnants (V.F.S.: 194)

¹⁵ Aichelburg spominje 11. ili 12. kolovoza, Sieche 12. kolovoza, a Pawlik i Baumgartner 8. kolovoza 1915. Prema podacima K.u.K. Ministarstva rata-Mornaričkog odjela datum potonuća podmornice je 12. kolovoz, ali se u poslijeratnoj literaturi navodi kao 8. kolovoz. Talijanski izvori spominju 9. kolovoza!

¹⁶ Podaci preuzeti iz dokumenta koji je pisan strojem na talijanskom jeziku a preuzet iz Arhiva dell' Ufficio Storico della Regia Marina (bez broja)

¹⁷ Neues Wiener Tagblatt od 14. 08. 1915. na str. 224 objavljuje vijest o pogibelji svih osamnaest članova Austro-Ugarske podmornice "U-12" u venecijanskom zaljevu 12. kolovoza 1915. Na žalost neki izresci iz novina nemaju zaglavlja da se može identificirati godina. Može se pretpostaviti da su pisani neposredno nakon nesreće, te 1917. kada je podmornica izvađena. Zahvaljujem se ing. brodogradnje Zvonimiru Kokotoviću na pomoći oko identifikacije brodovlja i podmornica.

U listu Neues Wiener Tagblatt iz godine 1935. izlaze u nastavcima feljtoni poznatog austrijskog zapovjednika podmornice Georga Ritter von Trappa autora ratnih sjećanja pod nazivom "Bis zum letzten Flaggenschuss" (dnevnik napisan u obliku romana, čiji navodi nisu uvijek točni!). On opisuje herojsku borbu zapovjednika i mornara u podmornici U "12" u povodu postavljanja nove nadgrobne ploče na groblju St. Michele u Veneciji.

1917. uz pomoć talijanske podmornice “Medusa” i smještena u suhi dok venecijanskog arsenala. Uslijedio je postupak identifikacije poginulih na osnovi kostiju i lubanja, ali sva tijela nisu ni pronađena. Posmrtni ostatci posade, njih 17 stavljeno je u ljesove i označeno samo slovima S.A. (Sottomarino austroico) i brojevima od 1-17. i pokopano 18. siječnja 1917. na groblju St. Michele u Veneciji. Tek nakon rata doznalo se više o nesreći podmornice, ali su podaci o datumu nesreće, kao i pokušaji spašavanja različiti. Poznato je da su neki ostatci s podmornice (torpedo) pohranjeni u Museo Storico Navale u Veneciji, a zastava, vrpca s mornarske kape i okovi s podmornice u Heeresgeschichtliche Museum u Beču.

Godine 1915. su predstavnici austrijske i njemačke podmorničke industrije osnovali društvo Lerch-Weddingen za promicanje veće sigurnosti podmorničara, a predsjednik je bio admiral Anton Haus.¹⁸ Dana 8. lipnja 1935. na inicijativu austrijskog mornaričkog društva (sterreichisches Marineverband) održavala se komemoracija na groblju St. Michele uz najviše vojne počasti i postavljena je nova monumentalna nadgrobna ploča.¹⁹

U časopisu Mitteilungen des Marineverbandes, br. 6., Juni 1934, VIII. Jahrgang str. 1. naveden je nadgrobni tekst ispisan na mramornoj ploči brončanim slovima: “12. kolovoza 1915. pali vitezovi Njegovog Veličanstva. (Seiner Majestät S. M.) podmornice “12” te su navedena imena i funkcije svih 17 poginulih podmorničara.

Prema dokumentaciji roditelji Ernsta Zaccaria primili su telegram sućuti koji je potpisao general konjaništva grofa Paara s datumom 12. kolovoza 1915., a prema napisima u tisku sućut je izrazio i sam car Franjo Josip I.

Sudbina mornaričkog časnika Lea Zaccaria

Drugi brat **Leo Zaccaria**, rođen je u Puli 10. kolovoza 1899. i strijeljan u Trogiru 12. travnja 1946. Njegov životni put bio je također vezan za more. Upisao se u Mornaričku akademiju u Rijeci 14. lipnja 1917., a služio je i na bojnom brodu Seiner Majestät Schiff (S.M.S) “Prinz Eugen” u činu mornaričkog pripravnika (Seeapirant).²⁰

¹⁸ Anton Haus bio je zapovjednik flote austrougarske ratne mornarice (K.u.K. Kriegsmarine) i umro je od upale pluća 8. veljače 1917. na palubi admiralskog broda SMS Viribus Unitis. Bio je pobornik obrambene strategije i ograničenih operacija lakih snaga, dok se glavnina trebala čuvati za odlučujući boj protiv talijanske flote. Naslijedio ga je admiral hrvatskog podrijetla Maksimilijan Njegovan .

¹⁹ Das kleine Volksblatt , Nr. 160. Wien , Dienstag 11. Juni 1935. “Venedig ehrt die Helden des “U 12” str. 2. Detaljno je opisana komemoracija na venecijanskom vojnom groblju St. Michele .

²⁰ O vojnom roku svjedoči razglednica poslana s broda SMS “Prinz Eugen” i adresa na poledini . Tekst je bio cenzuriran što potvrđuje pečat “cenzurirano”. Kratica SMS znači Seiner Majestät Schiff (Brod Njegovog Veličanstva). Na crno-bijeloj razglednici-foto-

S.M.S “Prinz Eugen” bio je bojni brod klase “Tegetthoff”²¹, naoružan s četiri trocijevne kule s topovima kalibra 305 mm, sagrađen u brodogradilištu Stabilimento Tecnico Triestino u Trstu, kobilica je položena 16. siječnja 1912., a porinuće je bilo 30. studenog 1912. U službi je od 14. srpnja 1914. a zapovjednik broda bio je kasniji admiral mornarice Države Slovenaca Hrvata i Srba Dragutin Prica.

Posljednja velika operacija Austro-ugarske mornarice bio je pokušaj napada na Otransku baražu tijekom lipnja 1918., ali se brodovlje nakon potonuća bojnog broda SMS “Szent Istvan” ponovno vratilo u Pulu, gdje je dočekalo kraj rata. Flota je 31. listopada 1918. u 16,45 sati predana predstavnicima Narodnog vijeća iz Zagreba, te su podignute hrvatske i češke zastave, dok su se neslavenski članovi posada iskrcali. U noći na 1. studenog 1918. potopljen je zastavni brod “Viribus Unitis”, pri čemu je poginuo i prvi zapovjednik flote Mornarice SHS, admiral Janko Vuković Podkapelski, a Austro-Ugarska se poslije potpisivanja primirja 2. studenog 1918. raspala na niz manjih država. Italija je nastojala prigrabiti područja, koja su joj obećana tajnim Londonskim ugovorom, stoga su već 4. studenog talijanske torpiljarke uplovile u Zadar, a 5. studenog okupirana je Pula. Uskoro je slijedila Rijeka, cijela Istra, kvarnerski i dalmatinski otoci (osim (c)olte i Brača), te kopneni dio Dalmacije. Preostale ratne brodove pobjednici su podijelili, a od dva preživjela dreadnoughta “Tegetthoff” je pripao Italiji, a “Prinz Eugen” Francuskoj. Brod je odtegljen u Toulon, gdje je razoružan, a zatim je služio za pokuse s podvodnim eksplozijama i kao cilj za zrakoplove, a potopljen je 28. lipnja 1922.

Leo Zaccaria je 1918. godinu proveo na školovanju u Rijeci. O tome svjedoči diploma Mornaričkog odsjeka Ministarstva rata (Marinesektion des Kriegsministeriums) o položenom ispitu za stjecanje čina pomorskog kadeta.²²

Nakon raspada Austro-ugarskog carstva i osnivanja nove zajedničke države Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (dalje SHS) već je 1. prosinca 1918. izvršena nostrifikacija svjedodžbi pomorskih časnika bivše K.u.K. mornarice. To je vidljivo iz Svedočanstva Ministarstva vojnog i mornarice - Odelenje za mornari-

grafiji su snimljene krmene kule topova kalibra 305 mm i mornari na SMS “Prinz Eugen”

²¹ O bojnim brodovima klase Tegetthoff vidi literaturu; Aichelburg, Wladimir, Baumgartner Lothar, Bilzer Franz-Ferdinand, Pawlik Georg, Prasky Friedrich, Sieche Erwin “*Die Tegetthoff-Klasse*” Bernard & Graefe Verlag, München 1981.; Freivogel Zvonimir “*Bojni brodovi klase Tegetthoff*” *Hrvatski vojnik*, broj 40, god. VIII, listopad 1998. str. 64-72.

²² Isprava Nr. 25284 od 24. lipnja 1918. izdana u Beču 1. srpnja 1918. potpisana i potvrđena suhim žigom Austro-ugarske monarhije .

cu, od 6. prosinca 1919., da je Leo Zaccaria završio s uspjehom Pomorsku akademiju za Mornaricu u Rijeci.²³

Poručnik Zaccaria nalazio se poslije I. svjetskog rata u Boki Kotorskoj, koju su u to doba zaposjeli Francuzi, te je zajedno s drugim bivšim austrougarskim časnicima (Stumberger, Nardelli, Kern, Kregar) nastojao sačuvati dijelove opreme, potrebne za obnovu flote, poput električnih žiro-kompasa, periskopa, oružja, torpeda i aviona (!) s područja III. hidroplanskog zapovjedništva u Kumboru. Francuska je vojska istodobno nastojala odvući što više oružja i opreme; poznato je kako je stara krstarica "Kaiser Franz Joseph I." bila pretovarena zaplijenjenim oružjem i potonula je na sidrištu ispred Boke Kotorske. Dio spašene opreme prebačen je u Trebinje i u samostan Savina, a što se nije moglo spasiti, onesposobljeno je, kako ne bi bilo od koristi ni Francuzima.²⁴

Iz poklonjenih dokumenata je vidljivo da je 1923. Leo Zaccaria bio poručnik fregate i živio u Splitu. U siječnju 1922. zatražio je od Ministarstva unutrašnjih dela Kraljevine SHS zamolbu u smislu §11. Uredbe o stjecanju i gubitku državljanstva putem opcije i molbe da želi postati državljanin Kraljevine S.H.S., te dobiti zavičajno pravo u Splitu. U ispravi se navodi da je rođen u Puli i do sada je bio zavičajan u Rijeci-Fiumi, te da mu je materinji jezik hrvatski i da je porijeklom Hrvat.²⁵ Rješenje mu se izdaje prema članku 80. Sen-Žermenskog (St. Germaine) ugovora o miru, a optirao za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. U to vrijeme je završio torpedno-minersku specijalizaciju.

Isprava o položenom poručničkom zvanju nema, ali se iz osobne karte za putovanje Državnim željeznicama Kraljevstva SHS, izdane 24. listopada 1927. na ime supruge Zdenke Zakaria (rođena 25. veljače 1901. u Zagrebu i umrla 1980. u Zagrebu) razabire se da je ona supruga poručnika. Osobnu kartu je ovjerala Komanda broderske podoficirske škole u (c)ibenik. Prema ispravi se zaključuje da je Leo bio zaposlen u (c)ibeniku. Iz (c)ibenika je 1930. godine poslan je u Veliku Britaniju radi nadgledavanja gradnje i preuzimanja razarača "Dubrovnik". Za odlazak mu je bila potrebna putovnica, koja je također izdana u (c)ibeniku. U Velikoj Britaniji boravi u gradu Glasgowu od 14. listopada 1930.²⁶, gdje mu se iz-

²³ Kako piše u ispravi "Ovo svedočanstvo smatra (se) ravnim svedočanstvu mature na realci"

²⁴ «Marine - gestern, heuteČ, Br. 1/1987., Georg Pregel «Die SHS-Kriegsmarine in den Jahren 1919-1923Č

²⁵ Isprava je datirana s dana 22. septembra 1923. Potpisan je pomoćnik Ministra Unutrašnjih Dela D. Trifunovića i ima pečat ministarstva Unutrašnjih Dela u Beogradu.

²⁶ Putovnica Kraljevine Jugoslavije br. 566/5223 R izdana u (c)ibeniku dana 2. rujna 1930. na ime Leo Zaccaria kojom putuje u Veliku Britaniju. U Glasgowu mu policija izdaje dozvolu boravka s danom 14. listopada 1930. Sačuvana je i dozvola boravka u Engleskoj pod brojem 448003, iz koje se može razabrati da je poručnik bojnog broda u Jugoslavenskoj ratnoj mornarici.

daje dozvola boravka i vozačka dozvola. U dozvoli boravka se kao profesija navodi čin "Lieutenant Commander" (poručnik bojnog broda). S njime u Glasgowu živi supruga Zdenka i malodobna kćer Dorotea -zvana Tea. Rođena je 14. prosinca 1924. u Pokriveniku, završila je prirodoslovno matematički fakultet i bila je sveučilišna profesorica. Umrla je 1998.godine u Zagrebu.²⁷

Kraljevina Jugoslavija naručila je naime 4. kolovoza 1929. jedan razarač u brodogradilištu "Yarrow & Co .Ltd." u Glasgowu. Riječ je o razaraču - vođi flotile "Dubrovnik" (kraljevski brod "Dubrovnik"), a poručnik Leo Zaccaria bio je poslan kao član buduće posade zadužen za torpedno-minersko naoružanje broda. Na fotografijama su vidljivi detalji izgradnje broda u brodogradilištu - od polaganja kobilice do porinuća.

Osnovne karakteristike razarača "Dubrovnik" bile su nakon dovršenja: standardna istisnina 2080 tona, puna istisnina 2600 tona, duljina preko svega 113,2 m i širina 10,66 m i gaz do 4,1 m. Razarač je bio naoružan s četiri topa (c)koda kalibra 140 mm, dva protuzračna topa (c)koda kalibra 83,5 mm (postavljena tek u Jugoslaviji), šest topova Bofors kalibra 40 mm i šest torpednih cijevi kalibra 533 mm, a mogao je nositi do 40 mina. Dvije turbine ukupne snage 48.000 KS pokretale su ga brzinom do 37 čvorova.²⁸ Posada je brojila 20 časnika, te 220 dočasnika i mornara.

Polaganje kobilice obavljeno je 10. lipnja 1930., a razarač je porinut 12. listopada 1931.²⁹ Kuma broda bila je kneginja Olga Karađorđević, supruga princa Pavla Karađorđevića (1893.-1976.), koji je također bio nazočan pri porinuću.³⁰

Na fotografijama je zabilježeno isplovljavanje "Dubrovnika" i probna plovidba punom brzinom, a sačuvan je jelovnik s broda za ponedjeljak, 12. listopada 1931. Brod je preuzet 19. svibnja 1932., a ti podaci su također vidljivi iz dozvole boravka Lea Zaccaria u Velikoj Britaniji.

Leo Zaccaria 3. lipnja 1932. šalje razglednicu novog broda "Dubrovnik" ocu Hugi na njemačkom jeziku i javlja mu da iz luke Portland kreće za nizozemski Den Helder.

²⁷ Podaci o godinama smrti preuzeti iz Kartoteke zagrebačkog groblja Mirogoj.

²⁸ Dr. Zvonimir Freivogel: *Kriegsmarine in der Adria 1941-45; Ex-jugoslawische Kriegsschiffe unter deutscher Flagge - ein Stück weitgehend unbekannter Marine- und Seekriegsgechichte*, "Marine-Arsenal" mit internationalen Flottennachrichten und Marinerundblick, Band 40., str. 8-11

²⁹ Sačuvan je i jelovnik na dan porinuća broda 12. listopada 1931. Pisan na engleskom i francuskom. U ostavštini se nalazi i album fotografija s 181 crno-bijelom fotografijom različitog sadržaja. Od toga 18 fotografija se odnosi na izgradnju razarača "Dubrovnik" u Glasgowu. Snimljena su događanja na navozu, porinuće i putovanja brodom. Na nekim fotografijama nalazi se žig Yarrow & Co.Ltd, Glasgow-Engineers & Shipbuilders. Na drugim fotografijama vidljiv je poslovni i privatni život Lea Zaccarie i njegove obitelji.

³⁰ Isto str. 10.

Iz dokumentacije je vidljivo da je kralj Aleksandar Karađorđević u listopadu 1933. putovao na brodu "Dubrovnik" u Rumunjsku, posjetivši ujedno Bugarsku, Tursku i Grčku. Na palubi "Dubrovnika" kralj Aleksandar krenuo je s pratnjom i na njegovo sudbonosno putovanje u Francusku. Isplovio je iz Zelenike 6. listopada 1934., a 9. listopada 1934. ubijen je u središtu Marseillesa. Počinitelj atentata bio je pripadnik V natrešne mekedonske revolucionarne organizacije Veličko Georgijev Kerin, a u pripremama mu je pomogla skupina ustaša na čelu s Eugenom Kvaternikom "Didom". Nakon atentata je idejne začetnike, dr. Antu Pavelića i Eugena Kvaternika "Didu", francuski sud u odsutnosti osudio na smrt.

Razarač "Dubrovnik" je 10. listopada krenuo s Aleksandrovim tijelom prema Splitu. Kraljevo tijelo bilo je izloženo privremeno na odru ispod topovskih cijevi četvrte kule na razaraču "Dubrovnik"³¹ Putem su ga u znak počasti pratili francuski ratni brodovi i dio talijanske flote.

Iz dobivenih dokumenata, poput prijepisa brodskog dnevnika pisanog strojem u razdoblju od 21. do 28. kolovoza 1937., vidljivo je, da je Leo Zaccaria ponovno ukrcao na razaraču "Dubrovnik" u doba posjete Turskoj i Grčkoj. O posjeti Grčkoj nije sačuvan dnevnik, već samo fotografije koje ilustriraju posjet s datumom 2. rujna 1937. To je bilo "vojno-obrazovnog putovanja" kraljevske jugoslavenske mornarice s ukupno 22 časnika i 208 dočasnika. Brodski zapovjednik je kapetana fregate Antuna Klinara. Na brodu je uži (c)tab (stožer) jugoslavenske eskadre, s komandantom Eskadre kapetan bojnog broda Arminom Pavićem, načelnikom štaba Eskadre Leom Zaccarijom (u činu kapetana fregate), što potvrđuje oficirska legitimacija izdana 5. ožujka 1937.³², te poručnik bojnog broda 2. klase ing. Srđanom Pricom, sinom već spomenutog admirala Price. "Dubrovnik" je isplovio iz Tivta 21. kolovoza u 16 sati, a tijekom plovidbe održane su vježba s hidroavionima, a slijedećeg dana praktična obuka astronomske navigacije. U dnevniku se bilježe podaci o vremenu, gradovima na obali i lukama (Dardanele, Mramorno more i

³¹ Taj podatak je zabilježen u prijepisu brodskog dnevnika iz 1937. godine, koji opisuje putovanje od Tivta do Carigrada. U dokumentu se ne navode imena izaslanika i časnika koji dočekuju brod "Dubrovnik".

Delegacije Jugoslavenskog doma iz Carigrada dolaze na brod "Dubrovnik" i polaže vijenac kod topovskih cijevi četvrte kule, na mjestu gdje je bio odar s tijelom "Blaženopovišeg Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja". Vidi o tome list *Politika* od 24. kolovoza 1937. str. 4. članak pod nazivom "Jugoslavenski razarač "Dubrovnik" sa oficirima i mornarima na naučnom putovanju, svečano je dočekan u Carigradu"

³² Oficirska knjižica broj 4240 izdana 5. ožujka 1937. na ime Leo Zakarija sa slikom., Na stranici br. 2 piše legitimacija ćirilicom i sve su rubrike ispisane ćiriličnim pismom. legitimacije je ovjerena pečatom Komanda mornarice s sadrži i lični opis vlasnika. na stranici 3-4 upisivale su se promijene u rasporedu. Tako je Leo od 23. travnja 1937. načelnika štaba Komande Eskadre. Od 24. travnja 1939 komandant je spasilačkog kraljevskog broda "Spasilac" i 1941. zapovjednik broda "Zmaj".

carigradska luka Galat) snazi vjetra, temperaturi zraka i događanjima vezanih uz posjetu.

U Carigradu iz dočekuje vojni izaslanik pukovnik Rakočević, jugoslavenski konzul Vesnić, drugi predstavnici diplomatskog zbora, kao i najviši turski vojni i civilni predstavnici. U čast dolaska kraljevskog broda "Dubrovnik" održavaju se svečani prijemi, ples, ispraćaji brodova, obilasci grada. U Carigradu i Ateni položeni su vijenci na grobnice znamenitih osoba, što potvrđuju i fotografije u poklonjenom albumu.

Nakon tog putovanja Leo Zaccaria napušta razarač "Dubrovnik"³³ prelazi 1939. godine na novu dužnost zapovjednika kraljevskog spasilačkog broda "Spasilac". Sudjeluje kod (c)ibenika u akciji vađenja potonulog razarača "Ljubljana" u (c)ibenskom akvatoriju 10. svibnja 1940. godine, što je dokumentirano na fotografijama. Pred početak rata 1941. godine zapovjednik je "Zmaja", nekadašnjeg matičnog broda za hidroavione i često boravi u vojnoj luci u Tivtu.

Položio je ispit u Splitu 11. ožujka 1941. čime je ispunio uvjete predviđene propisima i člankom 19/4 *Pravilnika o osposobljavanju osoblja pomorsko trgovačke mornarice Kraljevine Jugoslavije*, te dobio diplomu kapetana duge plovidbe trgovačke mornarice. Diploma je ovjerena suhim žigom i zavedena pod brojem 36892/40. Isprava potvrđuje da je 1. travnja 1941. promaknut u čin kapetana bojnog broda i da je bio u službi u obalnom zapovjedništvu u (c)ibeniku.

Po proglašenju NDH 10. travnja 1941. objavljen je Zakon o osnutku vojske i mornarice države Hrvatske³⁴ u 10 paragrafa. Prema članku 1. Zakona "Vojsku i mornaricu Države Hrvatske sačinjavaju svi vojni obveznici dotadašnje vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije i to časnici, podčasnici i momčad sviju vrsti oružja, aktivni i u rezervi koji su dana 1. studenog 1918. bili zavičajni u ma kojoj općini, koja je danas sastavni dio Države Hrvatske ili čiji su očevi bili toga dana zavičajnici tih općina."

Službeni naziv nove vojsku bio je Vojska Države Hrvatske., a organizirana je bila na ustrojstvu hrvatskog domobranstva do 1918. Već na prvoj

³³ Razarač "Dubrovnik" bio je još četiri godine u sastavu jugoslavenske flotile, da bi ga nakon kapitulacije Jugoslavije 1941. zaplijenili Talijani u Boki Kotorskoj. Odmah je preimenovan u "Premuda" (prema otoku gdje su talijanske torpedne brodice MAS 15 i MAS 21 potopile 10. lipnja 1918. austrougarski bojni brod "Szent Istvan") i zajedno s razaračem "Sebenico" (ex-"Beograd") prebačen je 21. svibnja 1941. u luku Brindisi. Djeluje u sastavu talijanske 10. razaračke flotile (u okviru VII divizije krstarica), posebice na sjevernoafričkoj ruti, gdje je pratio vlastite i napadao protivničke konvoje. U doba talijanske kapitulacije u rujnu 1943. nalazio se na popravku u Genovi. Tu su ga zaplijenili Nijemci, djelomice preinačili i nazvali "TA 32" (Torpedoboot, Ausland Nr. 32, odnosno "inozemna torpiljarka" br. 32). Vrlo kratko djelovao je u sastavu njemačke 10. Torpedne flotile, a potopila ga je vlastita (njemačka) posada 24. travnja 1945. Time je završena povijest jednog boda.

³⁴ Zakonska odredba objavljena u Narodnim novinama 11. travnja 1941. Zagreb, broj 1.

sjednici državne vlade 16. travnja 1941. naziv je promijenjen u Hrvatsko domobranstvo, na čelu sa Slavkom Kvaternikom, kao ministrom domobranstva sve do siječnja 1943.

Leu Zaccaria Drugi svjetski rat i proglašenje NDH zatiče u (c)ibeniku, gdje s grupom ustaša dolazi u Zagreb³⁵. Prema *Vijesniku vojnih naredaba i zapovjedi za cjelokupnu oružanu snagu Države Hrvatske* u broju 4 od 29. travnja 1941. (na strani 11). u II. Odjelu za ratnu mornaricu, riječnu plovidbu, obale i pomorstva objavljena su "riješenja Poglavnika Države Hrvatske da se uvrštaju u djelatni stalež Hrvatske ratne mornarice sa 12. travnja 1941. i to: kapetan bojnog broda Leo Zaccaria". Tu odluku je potvrdio i *Vjesnik vojnih naredaba i zapovijedi za cjelokupnu oružanu snagu Nezavisne Države Hrvatske* broj 12. od 12. lipnja 1941. (na str. 64.). Tu je objavljena odredba o uključivanju bivših časnika Austro-Ugarske i Jugoslavenske vojske pa tako i Lea Zaccaria u red djelatnih časnika Hrvatske ratne mornarice. Zapovjedništvu Hrvatske ratne mornarice (ličnom odsjeku) kapetan bojnog broda Leo Zaccaria vraća u svibnju 1941. sva odličja koja je primio u Kraljevini Jugoslaviji³⁶.

Zapovjedništvo mornarice sa sjedištem u Zagrebu predstavljalo je "središte u stegovnom, upravnom i nastavnom području za mornaricu, pomorstvo i riječno brodarstvo NDH. Zapovjedništvo se dijelilo na odjele, a odjeli na odsjeke. Osnovano je šest odjela i to: prometni, osobni, pomorsko-redarstveni, tehnički, gospodarski i pomoćni odjel. Na čelu svakog odjela bio je pročelnik."

Međutim, od potpisivanja rimskih ugovora NDH i Kraljevine Italije 18. svibnja 1941. Italiji su prepuštene najvažnije strateške točke i gradovi u Dalmaciji: dio dalmatinske obale, južno od Zrmanje i zapadno od pruge Knin-Split sa (c)ibenikom i Splitom, zatim otoci Mljet, Korčula, Vis i (c)olta. Drugim ugovorom se NDH obavezala da neće držati ratnu mornaricu na jadranskom području niti podizati vojne objekte. Prema tome Zapovjedništvo mornarice je samo formalno postojalo, ali je pročelnik operativnog odjela bio Leo Zaccaria do 1943. On i Anton Gattin

³⁵ Objava Predstojništva redarstva u (c)ibeniku, red. broj službeno, izdana u (c)ibeniku 13. travnja 1941. a potpisana zelenom tintom od upravitelja redarstva Marijana Nikolića. Objavom se odobrava Zakarija Leu po zanimanju kapetan bojnog broda da se može slobodno kretati i nositi oružje. Pečat na dokumentu je Banovina Hrvatska -Predstojništvo Ravnateljstva u (c)ibeniku. Plavom tintom i potpisano nečitim potpisom na šapirografiranom obrascu je slijedeći tekst: Odobreno putovanje sa ustašama za Zagreb izdano u Splitu 16. travnja 1941. I taj dodatak je pečaćen žigom Država Hrvatska -Ustaški povjerenik za Split.

³⁶ Izdana je potvrda ispisana pisaćom mašinom i tintom datirana s 3. svibnjem 1941. u kojoj su navedena po godinama primitka slijedeća odlikovanja: vojničke vrline s poveljom br. 4598/2 od 15. srpnja 1924.; revnosnu službu s poveljom br. 3975/3 od 15. travnja 1925.; Sv. Sava V s poveljom br. 20083 od 15. kolovoza 1929.; Jugoslavenske krune V s poveljom br. 23271 od 23. studenog 1932. i Beli Orao V s poveljom br. 28680 od 6. rujna 1939.

(doadmiral i zapovjednik mornarice) putuju 1942. u Berlin kako bi nabavili razarač (e?) za buduću mornaricu NDH. Prema iskazu sa suđenja u Splitu 1945. željeli su osposobiti brodogradilište u Kraljevici za izgradnju hrvatske flotile, još za vrijeme talijanske okupacije.³⁷

Leo Zaccaria nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943. poslan je na novu dužnost kao zapovjednik pomorskog obalnog zapovjedništva Split. ³⁸U doba talijanske okupacije to zapovjedništvo se nalazilo u Makarskoj kao lučko zapovjedništvo, te se tada u rujnu 1943. preselilo u Split, kao obalno zapovjedništvo. Zaccaria ga napušta 25. srpnja 1944. i predaje Marijanu Butkoviću.³⁹

Kapetan Zaccaria osnovao je tada odrede za zaposjedanje obale, a sam je preuzeo zapovjedništvo prvog odreda, s kojim je zaposjeo Metković, Split, i (c)ibenik. Time je spasio vrijedno tvorivo i uspostavio promet i sigurnosnu službu. Sudjelovao je prilikom operacija zaposjedanja Velikog i Malog Drvenika i brinuo o opskrbi njemačkih postrojbi na Pelješcu. Zbog svih tih zasluga odlikovan je 31. siječnja 1944. Redom krune kralja Zvonimira II stupnja s hrastovim grančicama.⁴⁰

Pred kraj rata Zaccaria uspostavlja vezu s partizanima, pomaže mještanima (c)olte uhapšenim od Nijemaca, sprečava evakuaciju Brača i Hvara i oslobađa partizane iz Vranjica. ⁴¹

Boluje od tuberkuloze i zbog zdravstvenih razloga ne želi napustiti zemlju (iako je prijavio obitelj). Kraj rata ga zatiče u Splitu gdje je i uhapšen.

U ostavštini se nalazi legitimacija Zapovjedništva cjelokupne Hrvatske kopnene vojske na ime Lea Zaccaria pod brojem 14. u činu kapetana bojnog broda sa slikom i vlastoručnim potpisom. Legitimacija ima pečat Zapovjedništvo Hrvatske Ratne Mornarice Zagreb. Sačuvana je i putovnica izdana u Zagrebu 1942. za putovanje u Nizozemsku.

³⁷ Slobodna Dalmacija, broj 272. Split 20. prosinac 1945. str. 2 "Proces protiv glavnih organizatora "Crnomorskog sklopa" u Splitu /podnaslov/ "Glavni stožer zapovjedništva mornarice NDH-e htio je da, obrazovanjem Crnomorske legije, intenzivno pomogne hitlerovcima u uništavanju bratskog Sovjetskog saveza i njegove Crvene Armije"

³⁸ U popisu "Aktive Marineoffiziere der NDH-Marine" (Popis aktivnih časnika mornarice NDH), sastavljenom 3. svibnja 1944. u Zagrebu, koji je potpisao pročelnik osobnog odjela kapetan bojnog broda Aleksandar Andrić, spominje se pod brojem 10 kapetan bojnog broda Leo Zaccaria kao "Kommandant des Seebezirkskommandos Split (Spalato)", odnosno Zapovjednik pomorskog obalnog zapovjedništva Split. (Zbirka Rudolf Winkler, Beč)

³⁹ HAD Zbirka dokumenata NDH III-14, 1025-1027

⁴⁰ Vjesnik Ministarstva oružanih snaga NDH (MINORS-a) god. 4, br. 7. Zagreb, 17. veljače 1944. str. 256. navodi se da je brodski pukovnik Leo Zaccaria zapovjednik obalnog zapovjedništva Split, te da je kroz dvije godine uspješno vodio operativni odjel Zapovjedništva mornarice NDH i organizirao sve postrojbe mornarice.

⁴¹ Te podatke navodi na suđenju u prosincu 1945. Izvor je preuzet iz "Slobodne Dalmacije broj 273 str. 3. podnaslov Ispitivanje Lea Zaccarie

Ministarstvo Unutarnjih poslova -ravnateljstvo za javni red i sigurnost Nezavisne države Hrvatske izdaje propusnicu Leu Zaccaria iz Martičeve 70, kapetanu bojnog broda za slobodno kretanje u gradu Zagrebu i poslije redarstvenog sata dana 21. kolovoza 1941. Propusnicu je potpisao glavni ravnatelj Ustaške nadzorne službe Vilko Pečnikar.

Zaccaria je posjedovao i oružje što je vidljivo iz oružanog lista br. 595⁴². Zadužen je bio za pištolj Browning tvornički broj 5055, mornarički časnički bodež i časničku sablju.

Iz raspoloživih vojnih dokumenata i arhivskog gradiva u HDA Zagreb nema podataka da je Leo Zaccaria bio pripadnik Hrvatskog pomorskog sklopa na Crnom moru, jer ga se ne spominje ni u dnevnim izvješćima Hrvatskog pomorskog odjela, a nije ni na popisu odlikovanih osoba. Zaccaria je optužen da je ispraćao mornare pripadnike Hrvatskog pomorskog sklopa 1941. na Crno more prigodnim govorima, iako je to pred sudom jedino priznao Anton Gattin. U optužnici podignutoj 18. prosinca 1945. godine tereti ga se za organizaciju Crnomorskog sklopa, suradnju s okupatorom i nabavku šest čamaca za obalnu službu. Suđen je pred Vojnim sudom Jugoslavenske mornarice u Splitu kojem predsjedava major Stevan Ivanović.⁴³

Izrečena mu je smrtna kazna strijeljanjem⁴⁴, gubitak svih političkih i građanskih prava, konfiskaciju cjelokupne imovine. Kazna je izvršena 12. travnja 1946. o čemu svjedoči dokument Vojnog suda Jugoslavenske mornarice I. Sud br. 6/45 od 13. 04. 1946. upućen gospođi Zdenki Zaccaria kao obavijest “da nije uvažena molba za pomilovanje kod Narodne Skupštine, te da osuđenik nije izrazio želju da pred izvršenjem primi posjetu rodbine niti da bude sahranjen na drugom mjestu, pak je sahranjen u Trogiru”.⁴⁵

Tek 1975. godine supruga Zdenka eshumirala je posmrtnu ostatke Lea Zaccaria iz Trogira i pokopala ga na zagrebačkom groblju Mirogoj u obiteljskoj grobnici s ocem, majkom i prabakom. Smiraj je našao na

⁴² Oružani list je izdan u Zagrebu 31. listopada 1941. od Zapovjedništva savskog divizijskog područja .

⁴³ Slobodna Dalmacija, broj 273 , Split, 22. prosinca 1945. str. 3-4 “Osuđeni su organizatori “Crnomorskog sklopa” i mornarice NDH-e /podnaslov/ Na smrt strijeljanjem osuđeni su Anton Gattin, Leo Zaccaria i Edgar Angeli” / podnaslov/ Masa naroda je poklicima “Smrt fašizmu” pozdravila pravednu odluku Vojnog suda Jugoslavenske mornarice

⁴⁴ Zajedno s Leom Zaccariom osuđeni su Anton Gattin i Angeli Edgard na smrtnu kaznu, a Hoeckman Ivan, Mocnaj Milovan, Mardešić Petar, Polak Josip, i Fridrih Bambić na zatvorske kazne od 7 do 5 godina zatvora i gubitak svih građanskih prava i konfiskaciju imovine.

⁴⁵ Dokument je pisan pisačom mašinom i samo parafiran. Na njemu je pečat Vojnog suda Jugoslavenske mornarice. Također je sačuvano u ostavštini jedno pismo sućuti gospođici Doroteji Zaccaria , gdje se navedi podne kao sat smaknuća oca Lee 12. travnja 1946.i potpisano je izrekom “Saputnik”.

evangelističkom groblju polje 2, razred I., grob 30, ali ga se ne spominje u knjigama i nema natpisa na grobu. Supruga Zdenka je umrla 2. lipnja 1980., i pokopana u grobnici s mužem, kao i kćer Dorotea (Tea) Obuljen Zaccaria umrla u 73 godini života 7. svibnja 1998.

Zaključak

Iz pregledanog arhivskog gradiva⁴⁶ i ostavštine može se zaključiti da je obitelj Zaccaria dala zanimljive osobe za hrvatsku mornaričku povijest. Iako talijanskog porijekla osjećaju i izjašnjavaju se Hrvatima. Na osnovu istraživanja neobjavljenih arhivskih dokumenata i usporedbom s dostupnom literaturom i izučavanjem fotografskog materijala, obrađena je tragična sudbina obitelji Zaccaria u političkim prilikama Prvog svjetskog rata, razdoblja Kraljevine Jugoslavije, Drugog svjetskog rata i poraća.

Komparativnom analizom prikazane su pomorske snage Austro-ugarske mornarice i sudbina posade koju čine pretežno Hrvati. U pomorskoj nesreći u blizini Venecije stradao je stariji sin Ernst Zaccaria u kolovozu 1915. kao časnik na podmornici "U 12".

Mlađi brat Leo započeo je mornaričku obuku na bojnom brodu S.M.S. "Prinz Eugen" klase "Tegetthoff" i nastavio pomorsku karijeru sve do kapetana bojnog broda u doba NDH. Zapovijedao je u Kraljevini Jugoslaviji brodovima "Spacilac" i "Zmaj", a u doba NDH radio je u Zapovjedništvu mornarice NDH i kasnije u Obalnom zapovjedništvu Split i nije bio pripadnik Hrvatskog pomorskog sklopa na Crnom moru. Nakon rata je optužen za pripadništvo u Hrvatskom pomorskom sklopu na Crnom moru i smaknut 1946., iako ga nema na popisu optuženih Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Federalne države Hrvatske. On je bio zapovjednik obalnog zapovjedništva Split, pa Metković -Zadar, a kasnije obalnog zapovjedništva Crikvenica -Sušak. Prema iskazu Fridrika Bambića, bivšeg kapetana korvete u mornarici NDH, sa saslušanja u Odjeljenju Uprave državne bezbjednosti (Udba) za grad Zagreb 1949.⁴⁷ može se rekonstruirati obavještajna služba u mornarici NDH. Leo Zaccaria kao pročelnik operativnog odjela zapovjedništva mornarice bavio se izvještajnom službom za mornaricu NDH.

Smaknućem Lea Zaccaria, nestao je i zadnji muški potomak časničke mornaričke obitelji Zaccaria.

⁴⁶ U Državnom arhivu Splita nije sačuvan niti jedan dokument ili optužnica Lea Zaccaria, iako se sudski proces vodio u Split. Također ga nema na popisu Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Federalne države Hrvatske osnovane od 1944. do 1947.

⁴⁷ HAD, Zbirka dokumenata NDH III,-14, 1025-1027

SUMMARY

NAVAL OFFICERS OF THE ZACCARIA FAMILY

The author examines the tragic fate of the Zaccaria family in the political circumstances of the First World War, the Kingdom of Yugoslavia, the Second World War and afterward. The members of the family were educated to be naval officers. Ernst Zaccaria died in a naval accident near Venice in August 1915. He was serving as an officer on submarine U-12. His younger brother began his naval career on the battleship S.M.S Prinz Eugen of the Tegethoff class and continued on to become the captain of battle ship during the period of the Independent State of Croatia (NDH). During the period of the Kingdom of Yugoslavia he served on the ships 'Spacilac' and 'Zmaj,' and then during the period of the NDH he was for a time assigned to the Admiralty of the NDH and then later to the Coast Guard in Split, but he never served in the Croatian naval squadron that operated on the Black Sea. After the war he was accused of serving in the naval squadron that operated on the Black Sea and was executed in 1946, even though his name is not entered on the Federal Republic of Croatia's list of persons accused of collaborating with the forces of the occupation.